

La documentació municipal de la Seu d'Urgell en els estudis històrics referents a Andorra

Lluís Obiols i Perearnau

Historiador i arxiver lluisobiols@hotmail.com

Resum

La documentació municipal de la Seu d'Urgell en els estudis històrics referents a Andorra.

Alguns documents de l'Arxiu Municipal de la Seu d'Urgell fan referència al Principat d'Andorra, a causa del veïnatge i que és el lloc de residència del bisbe d'Urgell. Ens parlen de conflictes i litigis fronterers. Sovint el bisbe-copríncep nomena veguer una persona singular originària de la Seu d'Urgell. L'article assenyala el cas de falsificació de moneda el any 1628.

Resumen

La documentación municipal de la Seo de Urgel en los estudios históricos referentes a Andorra.

Documentos del Archivo Municipal de la Seo de Urgel se refieren al Principado de Andorra, por la vecindad y ser el lugar de residencia del obispo de Urgel. Ligados a los conflictos y litigios fronterizos. Menciona que a menudo el obispo-copríncipe nombra veguer a una persona singular originaria de la Seo d'Urgel. El artículo señala el caso de falsificación de moneda del año 1628.

Résumé

La documentation de la municipalité de la Seu d'Urgell concernant les recherches historiques à propos de l'Andorre.

Certains documents qui se trouvent dans les archives de la municipalité de la Seu d'Urgell font allusion à la Principauté d'Andorre, les liens de voisinage et parce que c'est le lieu de résidence de l'évêque d'Urgell. Il faut remarquer que l'évêque-coprince nomme très souvent pour le poste de viguer quelqu'un originaire de la Seu d'Urgell. Dans l'article il est question de la contrefaçon de monnaie de 1628.

Abstract

Municipal documents from Seu d'Urgell in historical studies on Andorra.

Several documents from the municipal archive of Seu d'Urgell contain references to Andorra, for proximity and the fact that is the Bishop of Urgell's official place of residence. It must be noted that the Bishop and Co-prince often appoints as Veguer a person coming from Seu d'Urgell. The article describes a case of money falsification in the year 1628.

L'estreta relació entre la Seu i Andorra

Més enllà dels contactes naturals entre Andorra i la Seu, condicionats per raons estrictament físiques –com la proximitat i la facilitat de comunicació que suposa la vall del Valira–, és indubtable que històricament la Seu i Andorra han tingut una estreta relació en aspectes ben diversos. Les nombroses famílies emparentades entre andorrans i urgellencs en són un exemple prou significatiu.

Capital del bisbat, residència oficial del senyor de les valls d'Andorra –i també senyor de la Seu, no ho oblidem–, i principal referent urbà per als andorrans durant segles (sens dubte, al llarg del segle xx es defineix un model de relació totalment diferent del que havia existit tradicionalment), la ciutat de la Seu ha protagonitzat històricament un intensiu intercanvi amb Andorra que ens ha llegat un important patrimoni en forma de notícies documentals. En efecte, la Seu va ser la receptora i l'emissora alhora d'un bon nombre de missatges intercanviats amb els andorrans sobre diferents afers, i va ser també part implicada i protagonista en una colla d'assumptes en els quals Andorra tenia molt a veure.

L'objectiu d'aquest text no és en absolut presentar un estudi sobre les relacions entre la Seu i Andorra, fet que requeriria una investigació aprofundida en diferents fons documentals. Únicament pretén mostrar un seguit de possibilitats de recerca que la documentació municipal de la Seu d'Urgell ofereix per a l'estudi de la història andorrana, que sovint pot complementar els documents conservats al Principat, i que generalment no s'utilitza de forma habitual.¹

La documentació de la Seu d'Urgell i Andorra

Malgrat l'existència de documentació anterior –com una notable col·lecció de pergamins del segle xiv–, el fons documental de

1. En aquest text s'utilitzen únicament unes poques cites puntuals –particularment referents al segle xvi–, que s'han anat recopilant de forma dispersa en el transcurs d'altres investigacions.

l'Ajuntament de la Seu conservat fins als nostres dies comença a tenir una certa entitat a partir del segon terç del segle xv.² D'aquesta data en endavant es conserva la pràctica totalitat dels Llibres de Consells i Llibres d'Actes del Ple de l'Ajuntament fins a l'actualitat, els quals conformen una sèrie quasi ininterrompuda on es reflecteixen els principals acords de les institucions locals de govern dels últims –gairebé– sis segles. A partir del segle xvi, aquesta documentació es complementa amb altres sèries, especialment de correspondència rebuda i de llibres de comptabilitat. A mesura que anem avançant en el temps, el volum i la diversitat de la documentació municipal conservada va augmentant, d'una forma molt especial a partir de la implantació de l'administració borbònica després de la Guerra de Successió, i també de la creació de les estructures pròpies de l'estat liberal al segle xix, amb els canvis administratius i de competències que representa aquest nou model. Evidentment, el volum més gran de documentació comporta més presència de dades i cites referents a Andorra dins dels fons de l'Ajuntament.³

Conflictes

Sens dubte, la proximitat de les dues comunitats humanes ha generat durant segles una conjunt de tensions que les cites documentals ens insinuen o ens especifiquen explícitament. De vegades, la documentació fa referència a conflictes de terme –que sovint ens permeten definir l'evolució i els canvis que ha patit la línia fronterera andorrana–⁴, en alguns casos vinculats a la presència de forques jurisdiccionals, com quan l'abril de 1580 “en les valls de Andorra se han sentenciat certs adalats y persones facineroses, y segons se diu y és cosa certa, los andorrans y habitants de Andorra ha fetes forques en la terra y jurisdicció de la Mensa Episcopal, y allí han penyat un home, lo que és gran mengua y menyspreu de la ciutat y majorment de la Mensa Episcopal”. Davant d'aquesta situació es va acordar “que lo magnífic cònsol, com ha lochtinent de veguer per la Cambra

Apostòlica, que fasse aplech de vint ho trenta hòmens ab ses armes ben a punt y que arassen de prest en lo loch ho terme de Archavell hont estan situades les forques per los andorrans, en les quals hi han penyat un home, y que attés és en la jurisdicció de la Mensa Episcopal, que sie tret de dita forca y les forques sien rompudes y trencades, de tal manera que en sdevenidor no's pugue per los andorrans al·legar tenir-hi jurisdicció, y que se'n reba informació, y que se estigue a consell y parer dels magnífichs senyors jutge, advocat de la ciutat y advocat fiscal de la Mensa Apostòlica, y foren rompudes dites forques del modo y manera dalt se conté encontinent fonch determinat”.⁵

Un altre element de conflicte era la construcció i manteniment de ponts. El 1570, per exemple, se cita el plet introduït a la Reial Audiència de Barcelona pels andorrans contra el Capítol i ciutat de la Seu referent a la palanca de la Garanta –o dels *Pluvins*, com apareix citada alguna vegada– i a l'exempció de la lleuda que pagaven al senyor de Peramola. Dos anys més tard, es tenia notícia “com en la Real Audiència se és declarat y sentenciat sobre lo plet que los andorrans portaven contra lo reverend Capítol y la present ciutat sobre lo pont de la Garanta, y són estats condemnats lo dit reverend Capítol y ciutat a restituir CL lliures que dits andorrans donaren per obs de fer dit pont”. En aquest cas es va intentar arribar a un acord entre les parts implicades en aquest assumpte.⁶

El 1587, novament, els problemes se centraven en el pont de Santa Lúcia, al camí de la Seu a Andorra. El 1595, sobre aquest conflicte, es tenia notícia que “se havie declarat en la causa que los andorrans aportaven contra la ciutat per lo camí y pas del pont de Santa Lúcia”, mentre els cònsols de la Seu al·legaven en el seu favor “que lo qui reb la leuda ha de adobar los camins”. Com que el cobrament de l'impost de la lleuda estava arrendat, argumentaven que eren els propis arrendadors –i no pas la ciutat– els que haurien d'assegurar el manteniment d'aquest pas.⁷

2. Aprofitem per fer notar la proximitat entre les dates de creació del Consell de la Terra d'Andorra (1419) i de reformulació del Consolat de la Seu d'Urgell a partir de la Sentència Arbitral del cardenal Pere de Foix (1430). En els dos casos es tracta d'òrgans de govern que regirien sengles comunitats vassalles del bisbe d'Urgell, cada una amb les seves particularitats específiques. Es tracta d'una simple coincidència cronològica o potser podríem entreveure-hi algun rerefons més profund? Ho apuntem aquí com a possible línia de recerca futura per a qui pugui interessar-li.

3. La documentació municipal de la Seu d'Urgell es conserva a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell –que forma part de la Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya– des de la seva inauguració, l'any 2010. No hem d'oblidar l'extraordinària importància de la documentació conservada als arxius Capitular i Diocesà d'Urgell per a l'estudi d'Andorra, que no són però l'objectiu d'aquest text. Sens dubte, aquests fons documentals són els que ens poden aportar més informació per a tota l'evolució històrica de bona part del Pirineu, ja des de l'alta edat mitjana,

i contenen un material documental pràcticament inesgotable per a l'estudi del nostre territori.

4. Sobre l'evolució d'alguns trams de la frontera andorrana, vegeu CREUS I GISPERT, L.: “Els conflictes fronterers i l'aigua”. *L'aigua i Andorra: 24a Diada Andorrana*, XLIII Universitat Catalana d'Estiu. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, 2012, p. 181-184. Explícitament sobre els límits amb el terme d'Arcavell vegeu CREUS I GISPERT, L.: “Arcavell, la magnitud d'una frontera local a l'Alt Urgell (segles XIV-XX)”. *Ibix: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, annals 2008-2009*. Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 2010, p. 233-250.

5. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 27-27v. Sobre aquest episodi, vegeu l'estudi citat anteriorment de Laia Creus: “Arcavell, la magnitud d'una frontera local...”, en el qual, a la pàgina 238, cita aquest mateix conflicte utilitzant documentació de l'Arxiu Comunal de Sant Julià de Lòria (ACSJ, 8).

6. ACAU, Llibre de Consells de 1513 a 1579, fol. 623v, 653, 658.

7. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 186, 402-402v.

En un altre exemple, el 1601 es van generar noves tensions amb els andorrans amb motiu del dret de pontatge que la ciutat exigia d'acord amb un privilegi obtingut del rei. Els andorrans reivindicaven la seva exempció d'aquest pagament. La proposta de pagar una única quantitat econòmica "ab tal que perpètuament la ciutat los hage de tenir pont o palanca per passar sens pagar ninguna cosa" va topar amb discrepàncies sobre el valor que hauria de tenir aquest pagament. Finalment, però, sembla que es va arribar a un acord entre "los senyors còsols y los demás elegits ab los síndichs de les valls de Andorra, per evitar plets y gastos, çò és, que per tres-centas lliures que's són obligats pagar los andorrans dins quatre anys, la ciutat perpètuament a ells y llurs bestiar los tinga pont o palanca en lo terme d'esta ciutat per passar lo riu de Segre sens pagar ningun dret de pontatge".⁸

Ajuda mútua

Evidentment, a banda dels conflictes generats per la proximitat entre les comunitats, aquest mateix veïnatge implicava un conjunt d'elements d'ajuda mútua i de reciprocitat entre la vall d'Andorra i la ciutat de la Seu. Aquesta col·laboració –en aquest cas a favor de la Seu– ja queda explícita al capítol 24 de les usances de la ciutat: "Ítem, si lo senyor bisbe vol menar la host de la dita ciutat en algun loch, no són tenguts ne deuen exir de la ciutat los hòmens de la dita ciutat tro que tots los hòmens de la bisbalia e de la canongia, del pont de Oliana amont, cavallers e altres hòmens quals que sien de la Sglésia d'Urgell o tenguts per la Sglésia, sien ab llurs armes dins la dita ciutat, e ab aquels ensemps deuen anar e estar en la host e deffeniment, emperhò del dret de la Sglésia d'Urgel tant solament. En altre cas no deuen anar en host. Mas en aquesta dita host no s'i entenen hòmens de la vall d'Andorra, mas són tenguts, a manament del senyor bisbe o de son loc-tinent, los hòmens de la vall d'Andorra ab llurs armes de venir, de cada casa un hom, per guardar la dita ciutat. Emperhò lo senyor bisbe, si personalment no y és, los deu dar cap bo e honrat ensemps ab qui vaien e

qui govern la ost o regesca. En altra manera no són tenguts d'anar".⁹ Aquesta disposició sobre l'obligació dels andorrans de protegir la Seu es va executar, per exemple, l'any 1470: "Dijous Sant, a XVIII° de abril, any desús dit, per manament de mossèn vicari general d'Urgell –la seu vagant-, a instància e requesta de mossèn Bernat (Dòria?), capità per lo il·lustre senyor príncep de Navarra e comte de Ffox e per la ciutat d'Urgell, fforen manats los andorrans de les valls d'Andorra per venir gordar la Sglésia e Seu d'Urgell, axí com són tenguts. E axí dits andorrans vingueren XXV hòmens, proveïts ab ses vituales, estigueren aquí ffins a tres de mag, que per lo dit mossèn vicari los ffou dit se'n tornassen, com la ciutat fos ja e la Sglésia en al segur de inconvenient e scàndols, e axí se'n tornaren en llurs cases e habitacions".¹⁰

Un element important per a la vida econòmica del Principat d'Andorra, de forma ben evident en l'actualitat, però també segles enrere, era el comerç tant amb els veïns del nord com amb els veïns del sud¹¹. Per aquest motiu s'intentava establir les condicions idònies per a fer possible aquest comerç amb seguretat. El 1592, per exemple, "vingueren los síndichs de Andorra i'ns digueren ab embaxada que los còsols de les viles de Vicdesós, Siguer, Tarascó y les Cabanes volrien y tindrien molta gana de fer unió y germandat ab los de les valls de Andorra, la ciutat de Urgell, lo bescomdat y Pallàs, de manera que se pogués tractar y comerciar lliberament los uns entre los altres".¹² També de forma indirecta la documentació ens pot deixar constància sobre aspectes comercials d'Andorra, com el comerç de capes de llana –les famoses capes de pastor o capes gascones– o l'assistència dels andorrans a les fires del nord.¹³

El context internacional, amb l'expansió del protestantisme al nord i el temor d'incursions i de contagis cap als territoris catòlics, afavoria un ambient tens i obligava a prendre precaucions davant d'aquestes amenaces. El juny de 1574 els andorrans escrivien als còsols de la Seu en aquest sentit: "los poblats en las valls de Andorra estan en grans treballs, perills y recels per causa dels ugonaus francesos,

8. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 528v-529v, 540-540v.

9. ACAU, Llibre de les Usances, fol. 11v. Es tracta d'una còpia de les usances de 1430 –incloses a l'anomenada Sentència Arbitral del cardenal Pere de Foix– realitzada l'any 1470 en el mal anomenat *Llibre de Privilegis*. Entre el fons de l'Ajuntament de la Seu es conserven altres còpies de les usances, però el pergami original es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell. Les usances van ser editades –amb la data equivocada, però– per CARRERAS CANDI, F.: "Les usances o privilegis de la Sèu d'Urgell (any 1470)". *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Número 83, abril a septiembre 1924, p. 265-292; i posteriorment per ESPAR i TRESSSENS, J.: *Coses de la Seu*. Barcelona: 1978, p. 69-87. Per entendre la Sentència Arbitral de 1430 en el seu context, vegeu VILLARÓ, A.: *Hèrcules i la Ciutat: un passeig per la història de la Seu*. Caixa de Catalunya i Ajuntament de la Seu d'Urgell, 1995, p. 97-100.

10. ACAU, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 327v.

11. Sobre la importància històrica del comerç andorrà, vegeu CODINA VIALETTE, O.: *De fer et de laine. Les vallées andorranes du XVIe au XIXe siècle*. Perpignan: Presses universitaires de Perpignan, 2005. Sobre les relacions entre els dos costats del Pirineu en general, consulteu l'extraordinària monografia de POUJADE, P.: *Le Voisin et le Migrant. Hommes et circulations dans les Pyrénées modernes (XVIe-XIXe siècle)*. Rennes: Presses universitaires de Rennes, 2011.

12. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 326v.

13. El 1630 els andorrans especifiquen *que en estes valls són arribades capes y altres mercaderies de Fransa, a bé que les mercaderies són molt poca cosa, lo qui pot ésser en lo de les capes, la major part les porten y usen jen*. Pel que fa a les fires, el 1639, per exemple, se cita de passada que *alguns abitans de la vall són estats en la fira de Tarascó, ara per Sant Miquel*. ACAU, Correspondència d'Universitats, 1630 octubre 20 i 1639 maig 17.

mals vehïns, qui se apoderen y jacten de fer mals y danys en las dites valls de Andorra, com darrerament han fet en la vall de Bargulera, del comdat de Foix, de hont lo Consell de dites valls han determinat de tenir per lo present una vintena de soldats per lo cap dels ports y passos entre Andorra y Fransa, los quals tenen fets, y donen a quiscun cinch escuts per cada mes, que són entre tots cent scuts lo mes, y perquè lo càrrech per a ells és gran, y que lo profit que de aquí pot redundar és comú per tota esta terra, de la qual, al mancho per aquet pas, se pot dir Andorra és muralla, suppliquem humilment a vostres mercès sien servits fer-los mercè de alguna subvenció, pus és cert que, guardant-se aquella terra dels herètics, no tindran la entrada tan fàcil per a venir en estes terres com farien si dingué no'ls impedia la entrada". Els cònsols de la Seu van acordar respondre "que attés que la ciutat té prou que gastar y prou treballs, y que per sò no'ls sia promés cosa alguna sinó que, sdevenint-se semblant necessitat com la supplicació conté, que lashores, en tal cars, la ciutat procurarà en afavorir-los lo que a la ciutat serà possible".¹⁴

El 1586, una altra vegada, els cònsols de la Seu deixaven constància "que per part dels síndichs de les valls de Andorra los és estat supplicat que, attés que los luterans estan tant apoderats en lo comptat de Foix y tenen recell que no vullen entrar en Andorra y esta terra, que fos servida la ciutat de valer-los de soldats per lo que toque a la ciutat, per evitar estos perills". Els cònsols van acordar que se'ls respongués, novament, "que la ciutat té moltes ganes de fer-los serveys, però que al present la ciutat no té poder per a poder entretenir soldats y fer guastos y estar pobra, però que sempre que la vall de Andorra se voldrà valer de la ciutat en ses necessitats de gent, que tenint avís acodirà".¹⁵

I, evidentment, dos dels grans problemes d'aquells anys, el bandolerisme per una banda i l'expansió de les malalties contagioses per una altra, creaven un veritable estat de psicosi col·lectiva que generava un flux pràcticament continuat de missatges i avisos aportats per espies i mercaders sobre la situació –social i sanitària– que es vivia

en diferents indrets. La correspondència del Consolat conté ben sovint aquests avisos, en els quals tenien un protagonisme destacat les notícies procedents de les parròquies altes d'Andorra, on es troben els passos naturals cap a l'Arieja.¹⁶

És ben clar quan al 1610 els cònsols i consellers de les valls tranquil·litzen els cònsols de la Seu, dient-los que "estiguen descansats, que nosaltres no estam descuydats, ans bé procurarem donar a vostres mercès promptes avisos de tot lo que allà porem sentir", o quan l'any següent els andorrans avisaven que "per al present no senten se fasse en estes fronteres aplec de gent per córrer a estes parts, sinó fos alguns lladres ordinaris y fronterissos que de ordinari van per les montañes per a robar".¹⁷

Pel que fa a la pesta, el 1628 comunicaven que "vuy tenim vista una carta de Tolosa, remeza ha un particular, en la qual diu hi ha malaltia y perill de pesta; avizam a vostres magnifisènsies sie de son servey donar-ne avís a les viles circunveïnes". I encara el mateix any, davant el perill de contagi, avisaven que havien escrit a diferents poblacions "que ningú passe per asistir en la fira de eixa siutat, que tanpoc no se'ls ademtra; y así nozaltres avem reformat de nou les guardes, y tenim entès que lo del mal de Toloza va sempre pijorant".¹⁸

Els veguers episcopals d'Andorra

Un aspecte institucionalment prou destacat que també hem de tenir en compte és el nomenament dels veguers episcopals d'Andorra. Al número 8 dels Quaderns d'Estudis Andorrans, mossèn Enric Moliné va publicar algunes informacions interessants sobre aquest tema.¹⁹ Entre d'altres, ja feia notar la coincidència sobre la mateixa persona per als dos càrrecs de veguer episcopal d'Andorra i batlle de la Seu (d'on el bisbe era també senyor jurisdiccional).²⁰ De fet, el Manual Digest ja fa notar aquesta coincidència i n'especifica el final en el moment d'implantació del Decret de Nova Planta de 1716: "Com los S^{ts}. Bisbes de Urgell de molts anys de la antiguitat aguesein unit lo

14. ACAU, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 679. Els conflictes que cita al comtat de Foix es refereixen a la vall de Barguillère, a uns tres quilòmetres a l'oest de Foix.

15. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 147v. Tot i que, com veïem, l'ajuda de la Seu envers els andorrans restava a discreció de la ciutat, aquests acords recorden la disposició –en sentit invers, d'Andorra cap a la Seu– inclosa a les usances de 1430, segons les quals els andorrans tenien obligació de protegir la ciutat, com ja s'ha citat més amunt.

16. El 1638, per exemple, els cònsols i consellers de les Valls especifiquen que *nosaltres avem donat mà a les fronteres de Fransa, com és Hordino y Canillo, que tingesen atendència si sentirien per la part de Fransa si aurie mal contagiós, y en continent nos donàsen avis*. ACAU, Correspondència d'Universitats, 1638 abril 18.

17. ACAU, Correspondència d'Universitats, 1610 maig 25 i 1611 juliol 26.

18. ACAU, Correspondència d'Universitats, 1628 setembre 11 i 1628 octubre 19.

19. Vegeu-ho a MOLINÉ COLL, E.: "El veguer episcopal i altres ministres de la justícia d'Andorra:

notícies disperses des de 1372 a 1600". *Quaderns d'Estudis Andorrans*, número 8. Andorra: Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra, 2006-2008, p. 107-160.

20. No sabem a partir de quin moment els dos càrrecs comencen a ser ocupats per una mateixa persona, però ja el 1373 es documenta aquesta coincidència. En aquest punt mossèn Moliné suposa que la coincidència de càrrecs es mantindria fins al final de l'Antic Règim, al segle XIX, amb l'abolició de les senyories jurisdiccionals. Vegeu-ho al treball citat més amunt, a les pàgines 108 i 124. Com veurem tot seguit, però, sembla que aquesta coincidència s'acabaria amb la implantació del Decret de Nova Planta, el 1716. Tanmateix, seria ben interessant realitzar un seguiment dels respectius càrrecs en aquest moment i en els anys posteriors i comprovar si aquesta dissociació va ser aplicada immediatament, així com analitzar també, més enllà de la teoria, si des d'un punt de vista pràctic aquests càrrecs continuaren vinculats d'alguna manera. En tot cas, és una línia d'estudi que apuntem per a qui tingui interès a aprofundir-hi.

empleo de Veguer de Andorra ablo de Batlle de la Ziutat de Urgell Sub uno Capite, o en una mateixa persona (cosa que en la nova planta del Rey de España en que se mudan de dos en dos anys los Batlles de Cataluña y dependeix en la aprobacio, y demes dela Real Audiencia de Barn²⁰; separa lo ltt^m. S'. Dn. Simeon de Guinda, dignissim Bisbe de Urgell, de gloriosa memoria, a fi de no esta obligat en mudar los Veguers de Andorra, nesesariament de dos en dos anys, y en lo que es absolut, ferse deperent dela dita Audiencia".²¹

Malgrat no dubtar en cap cas de l'afirmació de mossèn Enric Moliné quan especifica que "les notícies més nombroses i importants [sobre aquest assumpte], però, sembla que s'han de trobar als arxius d'Andorra", aquesta coincidència de càrrecs comporta que també al fons municipal de la Seu d'Urgell es conservin una colla de dades sobre els veguers d'Andorra. Per una banda, podem trobar algunes notes sobre juraments de càrrecs al Llibre de les Usances, un acte en el qual els oficials del bisbe es comprometien a guardar els costums de la ciutat.²²

Per altra banda, el fet que els cònsols de la Seu poguessin recusar el nomenament del batlle, com també cita l'article de mossèn Moliné, fa que als Llibres de Consells del Consolat de la ciutat apareguin habitualment tots els nomenaments d'aquest càrrec fets pel bisbe. En aquest cas, a la proposta del bisbe (o del Capítol en cas de seu vacant), el Consolat podia acceptar el nomenament (la "creació",

com s'anomena a la documentació) o no acceptar-lo, aportant sempre arguments legítims en aquest últim cas. Si es produïa aquesta situació, el bisbe proposava una nova persona per ocupar el càrrec.²³

Evidentment, el fet que una mateixa persona exercís els dos càrrecs podia ocasionar confusions i conflictes, com quan l'any 1528 els habitants d'Arcavell van queixar-se al bisbe sobre l'actuació del veguer, que havia fet penjar uns condemnats en unes forques al punt fronterer amb Andorra –però en territori d'Arcavell–, un aspecte per al qual tenia competències com a veguer de la Seu, però no com a veguer d'Andorra.²⁴

Un exemple: la falsificació de moneda de 1628

Per il·lustrar de forma més clara aquesta complementaritat entre la documentació municipal de la Seu i la documentació andorrana, ens centrarem en un cas concret. No es tracta pas d'un episodi inèdit, ja que ha estat estudiat anteriorment de forma aprofundida. Lars Martin Pohle, en el seu extraordinari estudi sobre la delinqüència a Andorra entre els anys 1600 i 1640, publicat l'any 2008, ja se'n feia ressò, i en aquest volum dels PAPERS DE RECERCA HISTÒRICA s'ocupa d'aquest mateix tema en un article específic. Es tracta del cas, l'any 1628, d'una falsificació de moneda local de la Seu, descobert en una borda andorrana.²⁵

21. Vegeu-ho al *Manual Digest* d'Antoni Fiter i Rossell en l'edició de l'any 2000, publicada per la Fundació CaixaBank, a les pàgines 384 i 385. El fragment s'ha transcrit segons els criteris utilitzats en aquesta edició. És lògic que aquest detall hagi passat desapercbut fins al moment, ja que es troba inclòs al llibre tercer, capítol tercer del *Manual Digest*, que tracta de *las Quistias y tallas*, no pas als apartats corresponents a la descripció del sistema institucional del país, especialment al llibre primer, capítols primer –*Los Veguers de Andorra son Llochtinents y Viceregents dels Princesps, sa recepcio, jurament y Jurisdiccio ó Autoritat*– i segon –*Obligacions dels Veguers de las Valls de Andorra, sas facultats en particular, y derogacions delas generals, que tenian en son principí*–, on seria més lògic que s'esmentés aquesta particularitat.

22. Els juraments de càrrecs episcopals inclosos al Llibre de les usances corresponen als segles xvi i xvii. Com a exemple de l'acte d'investidura del nou veguer podem observar el procediment d'acceptació per part del Consolat de la Seu a partir de l'anotació corresponent a l'any 1580 inclosa als Llibres de Consells: (...) *E fonch per tot lo Consell acceptat y approbat per a regir tal càrrech de veguer, he encontinent foren jurades les usances he statuts de dita ciutat per dit mossèn Joan Antoni Roig y de Castellví, axí les scrites com les no scrites, si y segons los altres antepassats y provehits de tal offici de veguer han acostumat fermar he jurar, y axí, legída y antesa la carta per sa senyoria reverendíssima als dits senyors cònsols y ciutat feta, atesa també la qualitat de dit mossèn Roig y Castellví, y agut sobre de assó madur consell y deslberació, arribà tantost lo dit mossèn Roig y de Castellví sens bastó de veguer, y constituít davant dits senyors cònsols y Consell fonch acceptat per veguer de dita ciutat y valls de Andorra, y li fonch donat lo bastó de veguer per dits senyors cònsols en presència de tot lo Consell en la present Casa de la Ciutat.* ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 30v.

23. Sense pretendre aportar una llista de motius, sí que val la pena fer notar que, per exemple, l'any 1600 el Consell no va acceptar com a veguer Miquel Descó perquè era del regne de València

i perquè no era cavaller, *atés que per Constitució de Catalunya està disposat que ninguna persona fora de regne pugua obtenir càrrech de veguer ni balle en Catalunya, y se entén que lo dit senyor Miquel Descó és de València; y també per quant esta ciutat està en consuetud de no acceptar los veguers que no sian cavallers, com sempre s'és vist que han presidit en lo càrrech de veguer cavallers y persones principals, y lo dit Descó no és cavaller, segons se entén. Per sò, se li fassa resposta al senyor bisbe que tinga a bé de nomenar altra persona per dit càrrech de veguer que tinga las calitats requeridas per dit càrrech.* En aquest cas la nova proposta de veguer, que sí que va ser acceptada, va recaure en Isidoro d'Aguilar. ACAU, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 513v-514, 515.

24. Vegeu-ho a CREUS GISPERT, L.: "Arcavell, la magnitud d'una frontera local...", p. 238, que ho cita a partir de documentació de l'Arxiu Municipal d'Arcavell (AMA, 19). Per acabar de complicar aquest aspecte, hem de fer notar que un conjunt de poblacions vassalles del bisbe d'Urgell tenien la condició jurídica de *carrers* de la Seu, i s'hi aplicava la seva legislació. Per aquest motiu el veguer –o batlle– de la Seu ho era també d'Arcavell, i podia actuar-hi com a veguer de la Seu però no pas com a veguer d'Andorra. Podem veure-ho explícitament de forma clara al mal anomenat *Memorial d'Oficis* de l'any 1570, conservat dintre el fons de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, que al foli 29 especifica *los locs y tèrmens que tenen lo dret d'ella [de la ciutat], com són lo Pla de Sant Tirs, Torres, Archavell, Asnurri y la Vall de Arques.* En altres llistes, s'inclou també la vall de la Llosa entre els llocs del bisbe d'Urgell on s'aplicava la legislació de la Seu.

25. VEUEU, L. M.: *Perquè ara –gràcies a Déu– hi ha justícia. Un estudi sobre la delinqüència a Andorra als anys 1600-1640.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008, p. 150-163. En aquest volum dels PAPERS DE RECERCA HISTÒRICA vegeu l'article del mateix autor "Quin agravi vos havem fet a vosaltres? Un cas de falsificacions de monedes de l'any 1628".

Com que no cal repetir innecessàriament les circumstàncies del cas, ens limitarem a aportar la documentació conservada dintre del fons municipal de la Seu referent a aquest episodi.²⁶

Esperem que aquesta petita mostra serveixi d'incentiu per a l'exploració de la documentació de la Seu d'Urgell i la utilització de les dades urgellenques en els estudis històrics sobre Andorra.

Annex documental²⁷

1

1628, febrer 25

Els cònsols i el Consell d'Andorra donen notícia als cònsols de la Seu d'Urgell que han capturat Damià Oriol i Andreu Cerdanya en una borda, on batiem moneda de la ciutat. Juntament amb la carta es conserva de forma extraordinària un fragment del full de llautó amb la mostra de les monedes encunyades.²⁸

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Cartes d'Universitats, 1628, febrer 25.

"Als molt magnífics los cònsols de la ciutat de Urgell, vida y salut, en la ciutat de Urgell.

Magnífics senyors,

Vui, dia de sant Masià, avem pres les persones de Damià Oriol d'exa ciutat y Andreu Serdanya, dit Capuxet,²⁹ de les Caldes, que'ls avem trobats en una borda que feien menuts d'exa ciutat, y los avem pres los cunys que feien los menuts, y la fulla y alguns de batuts, tot dinés d'exa ciutat, y axí nos a paregut [fer aquesta] a vostres mercès de avís, y guardé Déu als tots, de [Andorra] 25 de febrer 1628.

Los cònsols y Consell de la vall de Andorra"

2

1628, febrer 28

Pere Pasqual, jutge de les valls d'Andorra, escriu al cònsol en cap de

Carta d'avís enviada pels cònsols i Consell d'Andorra als cònsols de la Seu el 25 de febrer de 1628, en què se'ls avisa de la captura de Damià Oriol i Andreu Cerdanya. ACAU, Cartes d'Universitats, 1628 febrer 5.

Planxa de llautó amb la mostra de les monedes encunyades, enviada pels andorrans als cònsols de la Seu. ACAU, Cartes d'Universitats, 1628 febrer 5.

la Seu i li comunica diferents aspectes sobre l'afer de la moneda falsificada, referents a la hipotètica autenticitat dels motllos utilitzats per a batre la moneda i a les despeses i diligències dutes a terme en la causa judicial.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Cartes d'Universitats, 1628,

26. Sobre la moneda local de la Seu, vegeu CARRERAS Y CANDI, F.: "Encunyacions monetàries al Urgellet y Cerdanya (Edad Moderna)". *Boletín de la Sociedad Artístico-Arqueológica de Barcelona*. Núm. 46 (1905), p. 884-895; núm. 49 (1906), p. 129-147; núms. 51-54 (1907), p. 275-290, 343-349, 408-416, 485-499. En aquest interessantíssim estudi l'autor menciona diverses falsificacions de moneda local. Vegeu altres informacions sobre la moneda de la Seu -i en general sobre la moneda localitzada a Andorra- a CANTURRI MONTANYA, P.: *Monedes trobades a Andorra, usades entre els segles XII i XIX*. Andorra, 1981; i també a CANTURRI I MONTANYA, P.; VINYAS I FARRÉ, R.; MATAMALES I ISCLA, P.: *La moneda a Andorra*. Banc Agrícola i Comercial d'Andorra, 1991. Pel que fa a la moneda local de la Seu, cal fer notar que l'any 1545 l'emperador Carles va renovar el privilegi que tenia la ciutat des de temps immemorial per a fabricar moneda. Vegeu-ho al Copiador de Privilegis del fons municipal de la Seu d'Urgell -un volum que la documentació coetània anomenava *Llibre Vermell Nou*-, pàgines 151 i 152.

27. En les transcripcions de documents s'ha respectat estrictament l'ortografia original, però s'han normalitzat un conjunt d'aspectes per tal de facilitar-ne la interpretació. En aquest sentit, bàsicament s'han utilitzat els criteris actuals en l'ús de majúscules i minúscules, i s'ha normalitzat la puntuació i l'accentuació. En els casos en què el paper es troba deteriorat o perdut, s'ha inclòs el text entre claudàtors quan es tracta d'una interpretació. En els casos en què la pèrdua no permet reconstruir el contingut, incloem uns punts suspensius entre claudàtors.

28. Vegeu-ho a les fotografies que acompanyen aquest article.

29. Tot i que Lars Martin Pohle el troba citat com a *Caputxot*, en la documentació de la Seu el traç de les lletres permet llegir clarament *Capuxet* en aquest cas, i *Caputxet* en el document número 3.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Cartes d'Universitats, 1628, febrer 28.

“Al doctor micer Pere de Ortodó, cònsol en cap de la ciutat de Urgell, guarde Déu.

Dexant lo demés per a la vista, sols diré lo que per ara me apar importar més. Als presos se ha trobat dos mollos de menuts d'exa ciutat, y també la marca, y tot tant ben fet que'm posen en dupte no sien los matexos de la ciutat; vostra mercè ho mire perquè, si u eren, puga fer més apretades diligències. Mossèn Carreu entrà en consell y digué per part d'exa ciutat que vostres mercès abonaven lo premi y tots los gastos se farien en esta causa; aparegue'm cosa grave, perquè los presos tenen vuit hòmens de guarda contínua, y lo Consell gaste molt, y pens inportarà més de cent ducats abans no serà fet; repari-udient que per asertar-o ere bé consultar-o ab la ciutat; y alesores respongué lo Consell que estave prompte en fer lo que la ciutat volrie y no més. A més de asò, a fet Carreu instància y part fermada, la qual he incertada en la enquesta, y la he admesa, lo que no podia fer sens prestar caució. Vostra mercè vege si en asò se ha asertat al gust d'exa ciutat, sertificant a vostra mercè que a no tenir l'ull en mirar per ella no detinria así una hora. Guarde Déu ha vostra mercè com pot, de la vila de Andorra, y febrer 28 de 1628.

Lo doctor micer Pere Pasqual y Callar”

3

1628, març 10

El Consell de la Seu d'Urgell, un cop assabentat de les diligències dutes a terme fins al moment, acorda que les despeses ocasionades per la causa judicial i la custòdia dels presoners siguin sufragades per la ciutat.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 160v-161.

(...) “Segonament fonch proposat per dits senyors cònsols com ja sab dit savi Concell com Damià Oriol y Andreu Cerdanya, dit lo Caputxet, stan presos en Andorra per aver-los trobat tot lo Consell plegat de dita vall en una borda, que feyen dinés de la present ciutat; los an trobat dos encunys de dinés de la present ciutat y la marquet [sic] y molts

dinés fets y planxes de picar-les, y axí lo senyor Alexandre de Taverner y de Montornés, veguer,³⁰ y lo senyor micer Pere Pasqual y Callar, jutge de dites valls,³¹ y mossèn Antoni Carreu, síndich d'esta ciutat,³² anaren estos dies passats en Andorra a fer-los la causa, y axí dit síndich, per orde de dita ciutat, fa instància y part formada per a que sien castigats, y axí se offereixen y's fan y faran molts y excessius gastos, tant en guardes com en fer-los la causa, y axí si's pasarà avant, y que la ciutat fasse instància per a que sien castigats ells y los demés que consentiran en la fàbrica de aquella, y que's pagon los gastos que se offeriran, y que's voto lo fahedor.

(...) Quant al segon cap fonch conclòs nemine discrepante per dit savi Consell que llohen y approven lo que an fet los senyors cònsols fins assí en lo dels presos de Andorra, y que passon avant, y que lo síndich de la ciutat, que fasso instància y part formada contra aquells y sos còmplices fins a sentència diffinitiva; per aquest efecte, si se offereixen gastos, que los pago la ciutat, aquells que's faran justament per a que sien castigats dits Oriol y Cerdanya y altres que seran inculpats”.

4

1628, març 13

El jutge Pere Pasqual escriu al cònsol en cap de la Seu d'Urgell i li exposa els seus arguments davant certes discrepàncies amb el Consell d'Andorra sobre la possibilitat de torturar els acusats a fi que exposi el seu parer sobre aquest assumpte.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Cartes d'Universitats, 1628, març 13.

“Al doctor micer Pere de Ortodó, cònsol en cap de la ciutat de Urgell, que Déu guarde.

Vuy dilluns s'és juntat a petició mia lo Consell d'esta vall, i'ls he dit lo intent que tenia y sap vostra mercè, y pensava demà dimarts publicar la sentència y torturar a Damià in caput sociorum per lo cas de la moneda, y a l'Andreu prometre-li misericòrdia de vida y membres si descobrie lo cas de la moneda clara y distinctament y descobrie també los companyons que tingué en lo cas de forsar la dona, lo que ell aguere fet, y a mi me pareixie asertat per lo molt convé a la ciutat,

30. El bisbe havia nomenat com a veguer Alexandre de Taverner i de Montornés el 3 de febrer de 1628. Vegeu-ho a ACAU, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 160.

31. Pere Pasqual i Callar havia estat cònsol en cap i advocat de la ciutat de la Seu el 1627, i va ser Racional, responsable de l'Estudi de la ciutat i administrador de l'ermita de Boscallt –que

restava sota alguna forma de patronatge per part del Consolat de la Seu – l'any 1628. Vegeu-ho a ACAU, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 134, 135, 154v-155.

32. Antoni Carreu havia estat síndich de la ciutat també l'any 1627 i va ser reelegit el 1628. vegeu-ho a ACAU, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 136, 155v.

y per no posar-o a perill de negativa en la tortura; e'ls vinguda esta resolució tan agra al Consell que a aparegut los havien pegat ab una masa al cap, perquè tenien per sert havia de condemnar a mort al Serdanya o a lo menos a tortura, per los casos de la mort del Truita³³ y de la violència de la dona. Y com jo he vist son zel tant gran de fer justícia, no obstant que jo tinc lo matex y pensava fer compliment de justícia condemnant-los a galera perpètua, he reparat, per fugir de murmuracions voluntàries, que sap vostra mercè que si jo fas esta causa és per dar gust al senyor bisbe, a exa ciutat y a esta vall, y axí'ls he dit que prenguesen lo proçes ab mon vot y resolució i'l portàsen a la Audiència o al senyor bisbe, y si jo no feia justícia complida y a son gust, que ja la farien exos senyors y exiria jo de scrúpol; y últimament los he dit que aportasen a vostra mercè lo proçes, y que, vist lo aguéus vostra mercè, si aconsellave que jo podia fer altra cosa la faria, emperò que quant a mi temia més de pecar per carta de masa que de menos. Al fin an pres esta última resolució, y porten a vostra mercè lo proçes. Vostra mercè sie servit de mirar-lo y dir-i son vot, que si li apar a vostra mercè que puc torturar-lo per los altres casos, jo u faré y seguiré son parer de vostra mercè.³⁴ Y perquè millor vostra mercè puga dir-i, tornaré a dir lo que diguí ja a vostra mercè de paraula:

Primerament, en lo cas de la mort del Truita, fetes totes les diligències que jo he sabut, no he pogut fortificar més la enquesta, y com lo [sic] testimonis diuen que lo Truita tanie rahons ab Tomàs Cerdaña, qui ere carni germà de dit Andreu, vui pres, apar que dit Andreu tenie obligació de valer a sa sanc, maiorment vehent que dit Truita ja stave ab la daga arrencada contre dit Tomàs Cerdanya, y axí, essent lo cas fet en rixa, no's podie alcansar més càstic del que li donaven, y quant feien ere dilatar la causa.

En la enquesta de la dona y havie per testimoni Miquel Alegre, al qual, per ser beneficiat, no havem pogut exigir la deposició a Juan Xuxurà, que segons lo dir de la dona y podie dir alguna cosa; no ha dit res perquè és carni germà del [...] Miquel Valls i son germà del Sant Julià los an fets apartar [...] havem sabut noves, y axí reste la enquesta sens proves ni [...] sufficients per a tortura.

E dit a tot lo Consell que si sabien gent que puguesen testificar, que'ls

fesen venir, que jo faria nous actitats,³⁵ diuen que per ventura se'n trobarien, enperò serà com sempre, que quant són devant mi no diuen res, perquè està ja tutom sobornat. Soplisque a vostra mercè ab les maiors veres del món y digue son parer lo més prest sie posible, perquè ademés del gran gasto que assí fa, sap vostra mercè la falta que jo fas en ma casa, y no dexo de sentir lo que pase, pus en ma consiència sé que sens respectes xics ni grans fas lo que puc y penso stirar la justícia tot lo que's pot astirar. També'ls he dit que, si no volien salvar vida y membres a Cerdanya, que les salvasen a un altre dels que feren al cas de la dona, perquè descobrir lo cas y ab exa deposició y de la dona prenent dos testimonis de la fama y auria medi per a torturar al Andreu Cerdanya, enperò si prenen aquest medi posam en gran contingència de no descobrir lo cas de la moneda. Vostra mercè sia servit com a tant experimentat de scriure son parer [...] ab ell restaran los de Consell més satisfets y jo més [...] consiència. Guarde Déu a vostra mercè com pot, de la vila de Andorra, y marts 13 de 1628.

Lo doctor micer Pere Pasqual y Callar”

5

1628, abril 4

Assentaments de despeses sobre el fet de la moneda falsificada a Andorra, referents a la gratificació per la causa judicial i al trasllat dels presos a Barcelona per a ser embarcats a galeres.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre Racional de 1598 a 1653, fol. 332.

“E a dit [dia, 4 d'abril de 1628, van ser pagades] 40 lliures als síndics de Andorra, a bon compte per lo premi y gastos feren en la condemnaçió de Damià Oriol y Andreu Cerdanya.

E a dit, 30 lliures al governador del bescomptat, per portar dit Oriol y Cerdanya a las presons de Barcelona, per posar-los en galera”.

6

1628, maig 25

El Consell de la Seu d'Urgell acorda pagar als andorrans les cinquanta

33. No hem de confondre aquest *Truita* –que identifiquem amb Joan Ribot, del Fener– amb un altre personatge conflictiu anterior també anomenat *Truita*, Pere Ribot, que es trobava entre els bandolers que l'any 1592 havien fugit del castell d'Arsèguel mentre les tropes reials els estaven assetjant. Al llistat de bandolers fugits del setge es documenta amb l'expressió *tal lo Truyta, de Andorra*. Vegeu-ho a OBIOLS PEREARNAU, Ll.: *Lo niu dels bandolers de Catalunya. Els setges del castell d'Arsèguel (1588-1592)*. La Seu d'Urgell: Ajuntament d'Arsèguel i Salòria, 2012, p. 93. Sobre Pere Ribot, vegeu POHLE, L. M.: *Perquè ara...*, p. 351-352. Sobre Joan Ribot vegeu, en la mateixa obra, les pàgines 150 a 152.

34. Entenem que, en aquest cas, el jutge Pere Pasqual no es dirigeix a Pere d'Ortodó com a cònsol en cap de la Seu, sinó com a especialista en dret i com a advocat de la ciutat per a l'any 1628. Vegeu-ho a ACAU, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 154v. No és pas casual que l'anomeni *doctor i micer*, tractament utilitzat en referir-se a juristes. Segons el *Diccionari català-valencià-balear*, el tractament de *micer* fa referència a un advocat, el qui professa la jurisprudència.

35. actitar: tramitar, tractar una cosa amb freqüència, dur una causa o qüestió (*Diccionari català-valencià-balear*).

lliures que havien promès com a recompensa a qui demostrés la fabricació de moneda falsa de la ciutat.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 161-161v. 25 de maig de 1628.

“Primerament fonch proposat per dits senyors cònsols com ja sab dit savi Concell com Damià Oriol y Andreu Cerdanya, per fer menuts d'esta ciutat, foren condemnats en les valls de Andorra per lo doctor Pere Pasqual y Callar, jutge de dites valls de Andorra, a galera perpètua als predits Oriol y Cerdanya, y per fer-los la causa se estigué alguns dies, y lo Concell de la vall de Andorra a fet alguns gastos en la custòdia de aquells, y la ciutat los scrigué y prometé que'ls darie alguna ajuda de costa per a los gastos que farien, comprés emperò les sinquant lliures que la ciutat avie promés de donar a qui darie provat lo cas que algú fabricàs menuts d'esta ciutat, y també lo senyor Alexandre Taverner, veguer d'esta ciutat y valls de Andorra,³⁶ demane coranta lliures tanbé a fet de gastos per dits presos, y també al senyor micer Pere Pasqual y Callar, jutge de dites valls d'Andorra y a mossèn Jacinto Steva, scrivent, que a pres la enquesta contra dits Oriol y Cerdanya, per no ser pràtich lo notari de dita vall, que voto dit savi

concell de tatxar lo que se aurà de donar als predits respetivament. (...) Quant al primer cap fonch respost de que's dono al Consell de la vall de Andorra les sinquant lliures se prometé de pris,³⁷ y si acàs los senyors cònsols an promés alguna cosa de més per los gastos, que se'ls dono, sols no fos cosa excessiva, a coneguda dels senyors cònsols”.

7

1628, setembre 6

Assentament de despesa sobre la gratificació per la causa judicial contra Damià Oriol i Andreu Cerdanya.

ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre Racional de 1598 a 1653, fol. 333.

“E a dit [dia, 6 de setembre de 1628, van ser pagades] 10 lliures al senyor sacristà Viver ab girada dels andorrans, a compliment de 50 lliures se són donades als andorrans per lo premi y gastos de Damià Oriol y Andreu Cerdanya, condemnats a galera per fer diners de la Seu”.

36. Vegeu, com ja s'ha tractat més amunt, la coincidència dels càrrecs de batlle de la Seu i veguer d'Andorra sobre la mateixa persona, ben explícita en aquesta cita.

37. pris: premi (*Diccionari català-valencià-balear*).